

هویت ایرانی در معماری؛ نگین بی بدیل معماری ایرانی اسلامی

محمود اژدري^۱

دانشگاه آزاد اسلامی واحد کاشان، m.azhdari@live.com

چکیده

هویت^۱ را می توان تجلی فرهنگ در معماری دانست زیرا مکانها از انسان معنا می گیرند و انسان نیز مجموعه ای از باورها و اندیشه ها است که فرهنگ او را شکل می دهد و نمود و تجلی از فرهنگ انسان را در مکان و محیط می توان مشاهده نمود که همان هویت و فرهنگ^۲ اوست. امروز معنای هویت در محیط اجتماعی شهر کمتر قابل درک است. شهر امروز دیگر الهام بخش هنرمندان نیست. شهر مدرن امکانات کافی برای زندگی را فراهم نمی آورد. خیابان ها و میدان ها دیگر جایی برای اجتماع مردم نیستند بلکه صرفاً وسیله ای برای ارتباط شده است. امروز کاشانه، شهر و کشور آنچه را نزد انسان ارزش های برترند به او نمی بخشد یعنی همان تعلقات اجتماعی و محصولات فرهنگی. شاید فضا دیگر احساس ندارد و ارتباط خود را با خوشحالی و غم گسسته است و فضا هم دیگر برای ما زنده نیست زیرا به نظامی از مکانهای با معنا بدل نگردیده است و در نتیجه این امر شرایط مطلوبی را برای بررسی های بیشتر درباره هویت ایجاد میکند. با ورود عناصر فرهنگی بیگانه فرهنگ و هویت جامعه ایرانی ایرانی شامل تغییراتی شده است، بر همین اساس برای شناسایی هویت جامعه سنتی ایران بررسی عناصر هویت ساز در معماری سنتی ایران شیوه مناسبی به نظر می آید تا هویت از دست رفته معماری اصیل خودمان را بازگو کنیم.

واژه های کلیدی

هویت معماری، معماری ایرانی، معماری اسلامی، معماری بومی، هویت ایرانی، هویت اسلامی

مقدمه

هویت و رسوم^۳ ایرانی - اسلامی بیانگر خصوصیات فرهنگی و مشخصات این مرز و بوم است. موضوعی که باید در تمام وجوه زندگی، به خصوص عرصه معماری و شهرسازی نیز پدیدار گردد. دستیابی به معماری با هویت، موضوعی ارزشمند و پر اهمیت در معماری معاصر ایران است. کوشش در حرکت به سوی معماری با

هویت در معماری و شهرسازی معاصر ایران، دریچه ای به نیازهای معنوی انسان ها، در کنار تمامی نیازهای مادی ایشان است. نیاز به شهرهای با هویت ایرانی - اسلامی، امروزه به خواستی عمومی و فراگیر بدل شده است، به گونه ای که علاوه بر نهادهای قانونی و ساختارهای رسمی جامعه، بسیاری از گروه های مردمی نیز متقاضی آن شده اند.

در عصر مدرن با وقوع انقلاب صنعتی و شکل گیری جهان بینی جدید سبک جدیدی از معماری شکل گرفت که مدعی بود می تواند در تمامی نقاط دنیا به صورت هماهنگ و هم شکل اجرا شود این گرایش با فاصله گرفتن از ارزش های فرهنگی، اجتماعی و ویژگی های منطقه ای، خردگرایی^۴ محض و عقلانیت ابزاری را تبلیغ می کرد. از این جهت سبک معماری عملکرد گرایانه رایج شد که از هنرهای فرهنگی و سنتی به شدت فاصله معنا داری داشت که در میان مردم از مطلوبیت کافی برخوردار نبود. این مسئله در جهان به صورت عام و در کشورهای در حال توسعه (جهان سوم) به صورت خاص روی داد. مطالعات فرهنگی، اجتماعی و هنری نشان داده است این مشکل در کشورهای جهان سوم بیشتر نمود داشته است چراکه این سبک معماری به این کشورها صادر شده و همین مسئله گسستی در روند ساخت فضاهای معماری ایجاد کرده است. بنابراین از عصر نوین با ورود دستاوردهای جدید و متنوع، انتخاب مولفه هایی برای ساخت فضای معماری که معرف ویژگی و خصوصیات فرهنگی همان منطقه نیز باشد دشوار گشت و این معضل در کشورهای جهان سوم به موضوعی حیاتی جهت حفظ و بقاء هویت فرهنگی ساکنان این کشورها مبدل شد که تحت عنوان «جستجوی هویت معماری» مطرح گردید. از عصر مدرن تا معاصر گروه های مختلفی به تناسب جهان بینی های خود، با این امر چالش داشته اند، اما کماکان این مسئله و مسائلی از این دست رویاروی معماری معاصر قرار دارد.

بزرگان حوزه های مختلف از علوم اجتماعی در طول تاریخ در مورد مسئله هویت بحث های بسیاری کرده اند و نظریه های متنوع داده شده است که بعضاً در تضاد با یکدیگر قرار می گیرند که خود گواه بر پیچیدگی و ابهام موجود در موضوع هویت می باشد. از آنجا که

¹ Identity² Culture³ Tolls⁴ Rationalism